

Н. А. Федоров, Н. П. Гринцер, Б. М. Никольский. – М. : Издательство РГГУ, 2000. – 474 с.

13. Цицерон М. Т. О природе Богов / М. Т. Цицерон – М. : Наука. – 1985. – С. 60 – 190.

14. Sénèque. De la clémence / Sénèque Texte établi et traduit par F. Chaumartin. – Nouvelle édition, 2005. XCII. – 178 p.

Анотація

У статті схарактеризовано основні підходи до розуміння поняття милосердя та подібних моральних цінностей. Систематизовано основні ідеї філософів давнини про виховання милосердя в молоді. Окреслено перспективи їх творчого використання у вихованні гуманістичних якостей у сучасних умовах розвитку суспільства.

Ключові слова: милосердя, молодь, моральні цінності.

Аннотация

В статье охарактеризованы основные подходы к пониманию понятия милосердие и подобных ему моральных ценностей. Систематизированы основные идеи философов древности о воспитании милосердия у молодежи. Очерчены перспективы их творческого использования в воспитании гуманистических качеств в современных условиях развития общества.

Ключевые слова: Милосердие, молодежь, моральные качества.

Summary

The given article deals with the main approaches to understanding such concept as mercy and similar moral concepts. Main ideas of ancient philosophers concerning mercy up-bringing among the youth are systematically given. The perspectives of their creative use in humanistic up-bringing of young people in modern society are presented.

Key words: humanistic approach, mercy, moral values, youth.

УДК 811.111'36

М. Ю. Шевченко,

кандидат філософських наук, доцент

А. К. Бельська,

студентка

(ДВНЗ “Донбаський державний

педагогічний університет”)

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ

Розвиток людини ХХІ ст. був би неповноцінним без розвитку комунікативної культури особистості, зокрема в освітньому процесі. Соціально-економічні, політичні та духовні зміни, що відбуваються на сучасному етапі розвитку України, перехід країни до постіндустріального та інформаційного суспільства, привели до необхідності модернізації системи освіти.

Постановка проблеми. Проблема зміни самої людини, її становлення як творчої особистості відкриває широкі можливості в плані дослідження проблеми розвитку комунікативної культури особистості в освітньому процесі. У зв'язку з цим необхідно підвищувати рівень розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців, від яких буде залежати освітній процес в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Т. Кисельов розглядав це питання в праці “Роль освіти і нових інформаційно-комунікативних технологій у формуванні громадського суспільства” [1, с. 41-48], де він дає оцінку

освіти, яку вважає основою громадського суспільства. Автор наголошує, що сучасні масові комунікації і глобальне інформаційне спілкування змінили форми, способи, стиль життя сучасної людини. Інтерес викликає дослідження Т. Зикова, З. Хотєєва, в яких оволодіння комунікативною культурою є метою засвоєння досвіду культури спілкування [2]. Особливості педагогічної комунікації порушені і в навчальному виданні “Педагогіка” [4], де під комунікацією розуміють зв'язок, під час якого відбувається обмін інформацією між людьми, а в більш широкому значенні – в природі й суспільстві.

Метою статті є виявлення ефективних педагогічних умов, які сприятимуть розвитку комунікативної культури особистості в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Індивід формується як особистість у процесі здійснення комунікативних актів, у яких розвиваються його індивідуальні властивості й якості. Підсумок такого процесу є суперечливим, бо в ньому відбувається перекид об'єктивного на суб'єктивне, соціального на особистісне.

Спілкування має три взаємопов'язані сторони. Перша сторона – комунікативна. “Комунікація” (лат. Communicare – радитися з ким-небудь) – це категорія філософії, що позначає спілкування, за допомогою якого “Я” виявляє себе в іншому [3, с. 183]. Таким чином, комунікативна сторона являє собою обмін інформацією між індивідами, її уточнення і розвиток.

Друга сторона спілкування – інтерактивна, вона організовує взаємодію суб'єктів, які спілкуються. Тобто, відбувається обмін не тільки знаннями, думками, ідеями, але й діями.

Третя сторона спілкування – соціально-перцептивна. Саме в ній відбувається процес взаємного сприйняття і розуміння один одного.

Комунікативній стороні спілкування й обміну інформацією можуть перешкоджати бар'єри спілкування, що так само можуть перешкодити й освітньому процесу. Серед них можна назвати бар'єр нерозуміння. Дуже багато педагогів ВНЗ читають свої лекції високонауковою мовою, використовуючи незнайомі студентам поняття і терміни. У такій ситуації потрібно враховувати риси особистості студента, який не орієнтується в категоріально-понятійному апараті нової для нього науки. Але це не означає, що викладач повинен відмовлятися від наукових термінів. Можна запропонувати ведення словників з кожного нового предмета. На початку нової теми викладач обумовлює зі студентами все терміни, які можуть викликати в них труднощі, записуючи їх у словник.

Наступний бар'єр, який може виникнути в освітньому процесі, – це фонетичний. Фонетика [грец. Phonetike] – розділ лінгвістики, що вивчає звукову сторону мови [3, с. 424]. Невиразна мова може привести до неточного сприйняття і нерозуміння сказаного викладачем. Невідповідність стилю мови ситуації спілкування може створити стилістичний бар'єр, а незрозуміла або неправильна логіка міркувань викладача утворює логічний бар'єр між ним і студентом в освітньому процесі.

Крім вище перерахованих, існують бар'єри соціально-культурної

відмінності. Серед них можна назвати соціальні, політичні, релігійні, професійні. Ще одним з бар'єрів в освітньому процесі є недовіра до комунікатора (зокрема до викладача).

Тепер проаналізуємо вербальне і невербальне спілкування. Вербальне спілкування – це засіб, у якому як знакову систему використовують мовлення, іншими словами, мовне спілкування – це комунікативний акт. Культура мовного спілкування включає в себе культуру слухати і культуру говорити.

Важливим аспектом у цьому контексті є принципи риторичного (мовного) впливу на розвиток комунікативної культури особистості студента в освітньому процесі.

Перший принцип – це принцип доступності. Викладач повинен ураховувати культурно-освітній рівень студентів, звернути увагу на соціальну приналежність та інтелектуальний рівень.

Другим є принцип асоціативності. Асоціація [лат. Association] у психології обумовлена попереднім досвідом уявлень, завдяки якому одне подання, з'явившись у свідомості, викликає за подібністю, суміжністю інше [6, с. 45]. Необхідно викликати співпереживання і роздуми шляхом звернення до емоційної і раціональної пам'яті студентів. Не менш важливим є використання для виклику асоціацій таких прийомів, як аналогія, посилення, образність висловлювань.

Третій принцип, який знаходить вираз у емоційній напруженості мови викладача, його міміки, жестах, поставі, – це принцип експресивності. Формами експресивності можуть бути пристрасність, страждання, радість, смуток.

Четвертим є принцип сенсорності. Цей принцип передбачає використання звуку (магнітофонний запис), малюнків (репродукції картин), фото, відеоматеріалів. Чим більше будуть задіяні відчуття студентів, тим стійкішим будуть їхні враження. Необхідно згадати і принцип практики, який втілюється у взаємозв'язку з теорією і є підставою в освітньому процесі.

Принцип інтенсивності характеризується темпом подачі інформації. Різна інформація і різні люди потребують диференційованого темпу викладу і засвоєння матеріалу. Потрібно враховувати темперамент студентів, їх підготовленість до сприйняття конкретного виду інформації. Ефективність мовлення педагога в освітньому процесі виражається в здатності за допомогою слів впливати на думки і почуття студентів. Для ефективної комунікації культури особистості в освітньому процесі педагог повинен мати уявлення про комунікативні ефекти, які мають місце в мовних контактах зі студентами. Розглянемо їх більш детально.

Першим є ефект візуального іміджу. Первинне враження про зовнішній вигляд людини є визначальним для подальших взаємин. Зовнішній вигляд викладача – предмет старих суперечок про те, як повинен одягатися педагог. Головне в одязі викладача – скромність, елегантність, привабливий і доброзичливий зовнішній вигляд. Важливо не допускати ексцентричного й екстравагантного одягу.

Третім є ефект аргументації. Він полягає в обґрунтованості, переконливості й логічності інформації. Педагог в освітньому процесі повинен

володіти основами логіки, щоб уміти грамотно, красиво і послідовно будувати своє мовлення. Викладач повинен володіти достовірною інформацією: конкретними фактами, цифрами. Напевно, у кожного викладача в педагогічній діяльності виникали конфузні ситуації, коли студент ставить питання, навіть не з теми, а відповіді педагог не знає. Як діяти в цьому випадку? Можна обізвати грубо студента, вигнати з аудиторії, гіпотетично уявити правильну відповідь і озвучити її або зробити вигляд, що Ви питання не розчули. А можна вчинити так: сказати, що сьогодні Ви відповіді не знаєте й пообіцяти на наступній лекції або семінарі на нього відповісти. Це буде чесно. Обов'язково виконайте свою обіцянку.

Четвертим є ефект релаксації. Лекція триває 1 годину 20 хвилин, і релаксація дозволяє зняти емоційне напруження. Якщо тема лекції дозволяє, для цього можна використовувати гумор. Він створює природну паузу для відпочинку студента, зближує, налаштовує на доброзичливу атмосферу. Можна навести приклад з особистої практики, попросити студентів пригадати власні ситуації, навести приклад висловлювання видатних людей з цієї галузі (за темою лекції).

При спілкуванні викладачеві важливо стежити за правильним слововживанням, вимовою, наголосом. необхідно уникати слів-паразитів: “так сказати”, “загалом”, “то”, “ось” тощо. Необхідно виправляти мовлення студентів.

У процесі диференційованого навчання, індивідуальних занять, консультацій та лекцій велике значення для розвитку комунікативної культури особистості має техніка мовлення. Як говорити зі студентом: швидко чи повільно, голосно або тихо? Яку вибирати інтонацію? Дуже великою значення має сила голосу. Гучний голос може викликати роздратування в студентів, а тихий – перешкодити точно й правильно зрозуміти почуте.

І, нарешті, розглянемо ефект педагогічної імпровізації в освіті. Він сконцентрований на особистості педагога, його творчих здібностей, бездоганному володінні матеріалом, що дозволяє без підготовки імпровізувати. Педагогічна імпровізація в освітньому процесі свідчить про високий професіоналізм педагога.

Існують причини, що перешкоджають розвитку комунікативної культури особистості в освітньому процесі, встановленню нормального педагогічного спілкування між викладачами і учнями” [4, с. 296]. Серед таких причин є: а) педагог не враховує індивідуальні особливості студентів, швидкість його розумової діяльності, особливості мови, сором'язливість, швидкість конспектування; б) студента дратують деякі моменти в поведінці викладача; в) зарозумілість викладача (коли педагог принижує гідність студента); г) взаємне непорозуміння; д) студент не довіряє викладачеві, не вірить у його щирість; е) студент не сприймає інформацію на занятті тому, що вона здається йому знайомою з лекцій інших викладачів. Наприклад, тема “Особистість і її формування” – ця тема особистості висвітлюється в курсах філософії, соціології, педагогіки, психології і тощо.

Висновки. Таким чином, розвиток комунікативної культури особистості є дуже важливим компонентом освітнього процесу. Ліквідація бар'єрів непорозуміння, таких, як фонетичний, стилістичний і логічний, які

виникають між викладачем і студентом, сприятимуть розвитку комунікативної культури особистості в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Евразийский информационный и библиотечный конгресс и общество знаний : партнерство культуры, науки и образования / Российская гос. б-ка. – М. : Пашков дом, 2007. – С. 41-48.
2. Зыкова Т. С. Социально-бытовая ориентировка в специальных (коррекционных) образовательных учреждениях I и II вида : пособие для учителей / Т. С. Зыкова, З. Н. Хотеева. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – С. 107-111.
3. Краткий словарь иностранных слов / под ред. И. В. Лехина, Ф. Н. Петрова. – М., 1952. – С. 45.
4. Педагогика : учеб. пособ. / под ред. П. И. Пидкасистого. – М. : Издательство Юрайт, Высшее образование, 2009. – 430 с.
5. Столяренко Л. Д. Социальная психология / Л. Д. Столяренко, С. И. Самыгин. – Рост. н/Д. : Феникс, 2009. – 300 с.
6. Философский словарь / под ред. М. М. Розенталя. – М. : Политиздат, 1975. – С. 183.

Анотація

У статті розглянуто проблему комунікативної культури особистості в освітньому процесі. Підкреслено особливу роль вчителя в подоланні комунікативних бар'єрів під час роботи зі студентами. Авторами наголошено на тому, що підвищення комунікативної культури студентів і викладачів у рамках освітнього процесу значно підвищує ефективність навчального процесу в цілому.

Ключові слова: освітній процес, комунікація, культура, особистість, комунікативний бар'єр.

Аннотация

В статье рассмотрена проблема коммуникативной культуры личности в образовательном процессе. Подчеркнута особая роль учителя в преодолении коммуникативных барьеров во время работы со студентами. Авторы сделали акцент на том, что повышение коммуникативной культуры студентов и преподавателей в рамках образовательного процесса значительно повышает эффективность учебного процесса в целом.

Ключевые слова: образовательный процесс, коммуникация, культура, личность, коммуникативный барьер.

Summary

The article deals with the problem of the communicational culture of a personality in the educational process. The authors have pointed out the special role of a teacher in the overcoming of the communicational barriers during the work with students. The authors have also noticed that the increasing of the communicational culture of students and teachers in the educational process makes the educational process more effective.

Key words: educational process, communication, culture, personality, communicational barrier.

УДК 316.613.434:004.738.5

О. Б. Шевчук,

кандидат економічних наук, доцент
(ДЗ “Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”)

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ В ПРОЕКТУВАННІ ТА РОЗРОБЦІ ЕКСПЕРТНИХ НАВЧАЛЬНИХ СИСТЕМ

Постановка проблеми. Сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців потребує забезпечення якісного освітнього рівня, удосконалення та розробки нових педагогічних технологій, що зумовлено зростанням обсягів навчальної інформації, її неповнотою і складністю